

5. Поглавље

ПРОЦЕС ОРГАНИЗОВАЊА

У овом поглављу детаљно је приказан процес организовања. Најпре су свестрано описани појмови организација и организациона структура, а потом су детаљно описани основни послови у предузећу. Затим је дат поступак креирања организационе структуре који се састоји од четири фазе, које су детаљно описане. У наставку су приказани модели организационих структура и мапа процеса. На крају је описана улога и садржај правилника о организацији.

Савладавањем овог поглавља студент ће:

1. моћи да **дефинише** организовање као процес менаџмента;
2. **разликовати** поједине функције у предузећу и моћи да их **опише**;
3. **разумети** улогу организационе структуре;
4. **израдити** организациону структуру предузећа по прописаном поступку;
5. **описати** неформалну организацију;
6. **разликовати** поједине моделе организационе структуре и **предложити** одговарајући модел за дату ситуацију;
7. **израдити** систематизацију радних места.

1. ПОЈАМ ОРГАНИЗАЦИЈА

Појам **организација** потиче од грчке речи **органон** (оруђе, алатка, справа) и новолатинске речи **organisatio** (спајање појединих делова у целину).

Користи се да значи:

- 1) институцију – општи назив за људску – друштвену творевину;
- 2) уређење (структуру) – како и од чега је нешто састављено;
- 3) функционисање – начин на који нешто ради.

Орјанизација је узајамна повезаност људи ради остваривања неког циља.

Дакле, организацију чине:

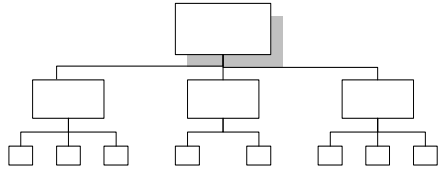
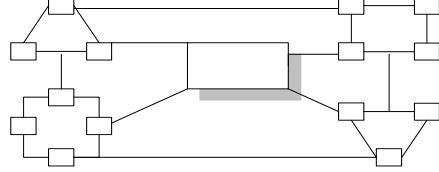
1. **људи** – без људи нема организације;
2. **повезаност** (намера) – случајан скуп људи није организација и
3. **циљ** – организација постоји ради остваривања једног или више циљева; без циља нема организације.

Реч организација појављује се у два именичка облика:

- **Организација** – „... уређен систем функција, послова и задатака, које појединци обављају да би постигли одређене циљеве.” и
- **Организовање** – која означава поступак стварања организације:

„Орјанизација: особа или група људи, који имају сопствене функције са одговорностима, овлашћењима и међусобним односима за остваривање својих циљева.”. стандард SRPS ISO 9000:2015

Бернс и Сталкер су због постојања две врсте окружења – стабилног и променљивог, предложили концепте механичког и органског дизајна организације.

МЕХАНИЧКИ ДИЗАЈН	ОРГАНСКИ ДИЗАЈН
 <ol style="list-style-type: none"> 1) нема промена 2) централизација 3) велика специјализација 4) јасно одређене организационе целине 5) чврста линија командовања 6) узан распон контроле 7) велика формализација (строга правила) 	 <ol style="list-style-type: none"> 1) честе промене 2) децентрализација 3) ниска специјализација (вишеструке квалификације) 4) мешовити тимови, без јасно одређених организационих целина 5) флексибилна координација 6) широк распон контроле 7) мала формализација (међусобно усклађивање)

Механички дизајн: Организација послује у стабилним условима, лако предвиђа и планира своје активности, стандардизује и формализује своје понашање. Структура се заснива на великом обиму: специјализације, стандардизације, формализације и централиза-ције. Запослени се понашају према прописаним поступцима, правилима и упутствима. Најчешће важи правило: један запослени – један задатак.

Елементи организационе структуре су повезани по принципу хијерархије (субординације) и формалног (делегираног) ауторитета. Механички дизајн ствара бирократску нефлексибилну организациону структуру.

Органски дизајн: Организација послује у нестабилном окружењу, планови су несигурни, а проблеми врло разнолики и непредвидљиви. Да би се организација одржала у таквим променљивим условима, користи се флексибилна структура органског карактера која се заснива на: широкој специјализацији, минималној формализацији понашања, делегирању ауторитета на ниже нивое, координацији кроз непосредну комуникацију.

Према стандарду SRPS ISO 9000:2015,
„Активност (је) најмањи идентификовани предмет рада у једном пројекту.“

Према процесном приступу, активности су основни делови процеса.

„Процес (је) скуп међусобно повезаних или међусобно делујућих активности који користе улазне елементе да би се искоручио предвиђени резултат.“

У процесном приступу организациона структура постаје само оквир за менаџмент људских ресурса, а за пословање и остваривање циљева предузеће се организује као мрежа процеса.

Биће посебно приказана организациона структура и мрежа процеса као различити начини организовања предузећа.

2. ОРГАНИЗАЦИОНА СТРУКТУРА

Под структуром се у општем смислу подразумевају делови од којих се састоји нека целина и њихов квалитативни и квантита-тивни однос. Организациона структура се дефинише као компози-ција функционално зависних делова, поређаних на основу поделе рада, специјализације и груписања задатака на начин који омогућава остварење функција заснованих на општим циљевима предузећа.

Организациона структура је систем веза и односа између елемената у организацији предузећа који се пројектује за релативно дужи време и формално пројектује акцијама предузећа.

„Дизајнирање организационе структуре предузећа је процес њеног обликовања, односно формирања. Дизајнирање структуре или процес организовања је саставни део менаџмент процеса у предузећу. Према томе, дизајнирање ... је управљачка активност из које проистиче одлука о дефинисању елемената у структури, додељивању задатака тим елементима и начину њиховог повезивања.”

Организациона структура је „релативно стабилна”, што значи да се не мења често, али и да није дата једном за свагда. До промена у организационој структури долази због промена: циљева предузећа, промена у окружењу и/или у сопственом систему.

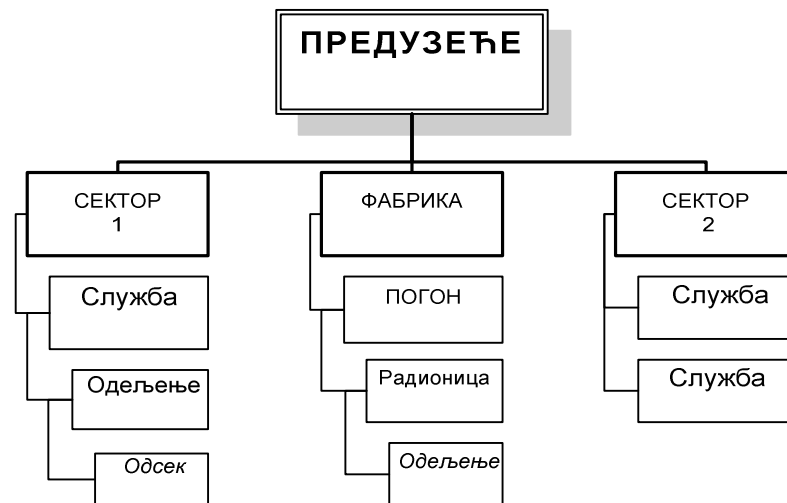
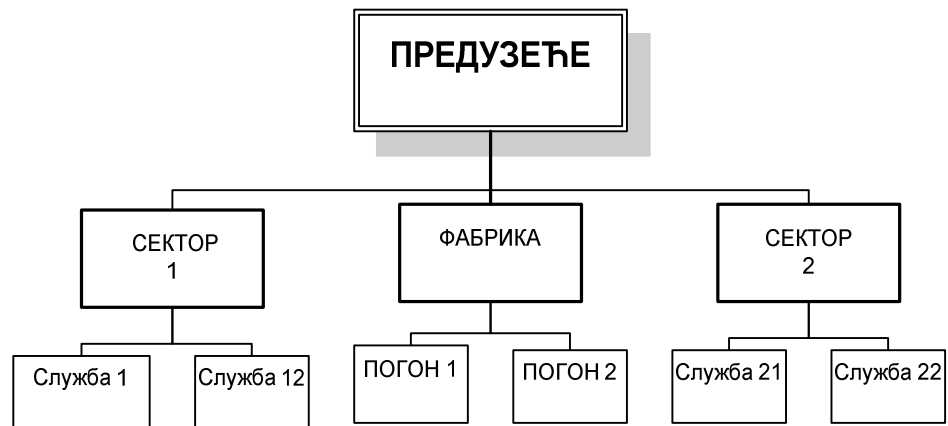
Организациону структуру чине њени делови, организационе целине – јединице. Ако организационе целине посматрамо у оквиру главних група делатности предузећа: 1) пословне и 2) производне, онда у организационој структури, **наведено од већих ка мањим**, постоје организационе јединице као у табели

ПОСЛОВНЕ ДЕЛАТНОСТИ:	ПРОИЗВОДНЕ ДЕЛАТНОСТИ:
СЕКТОРИ	ФАБРИКЕ
СЛУЖБЕ	ПОГОНИ
ОДЕЉЕЊА	РАДИОНИЦЕ
ОДСЕЦИ	ОДЕЉЕЊА
РАДНА МЕСТА	ГРУПЕ РАДНИХ МЕСТА
	РАДНА МЕСТА

Организациона шема – графички приказ организационе структуре.

На организационој шеми се одређеним графичких симбола (правоугаонци, линије и слова) приказују организационе јединице у структури предузећа, њихова хијерархија и повезаност.

Постоје два начина цртања организационе шеме,

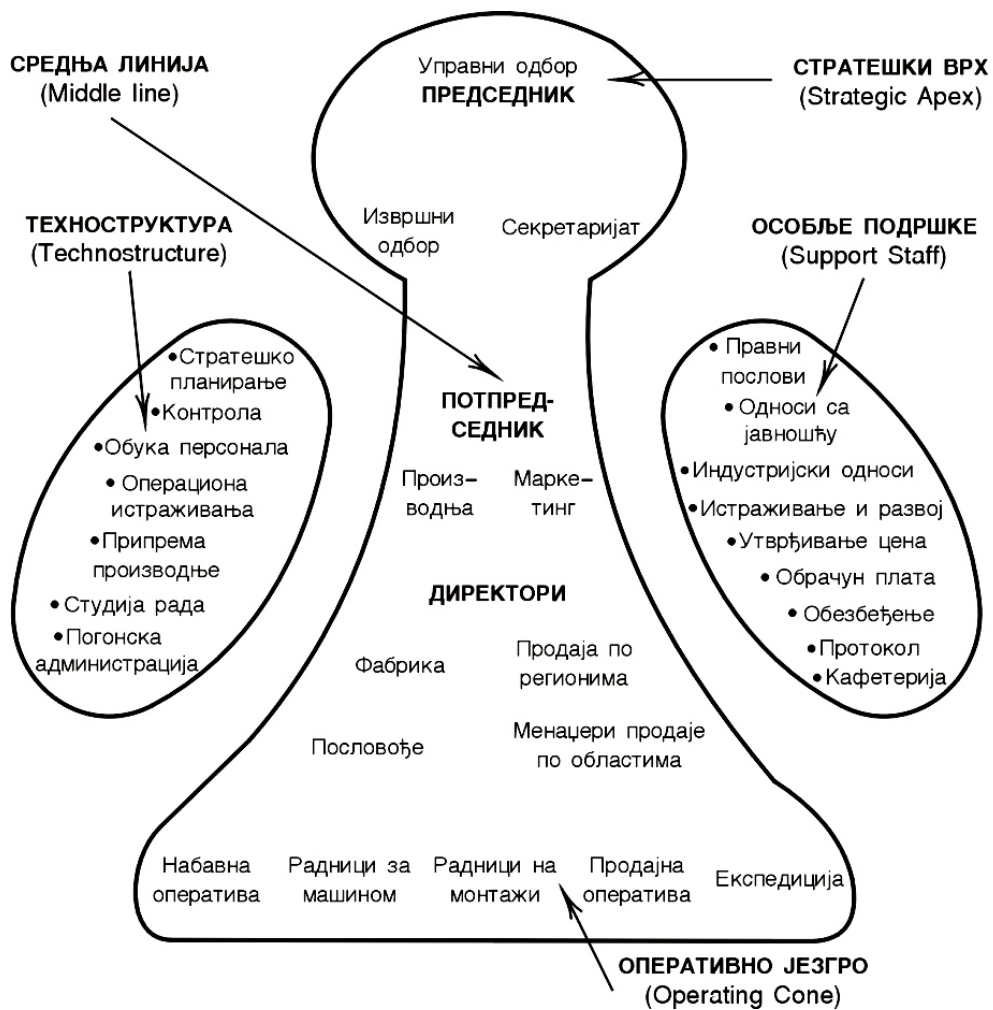

2.1. Минцбергов модел структуре

Према Минцбергу у структури предузећа постоји пет делова:

- **стратешки врх** – топ-менаџери и њихов персонал;
- **средњи ниво менаџера** – менаџери који успостављају везу између оперативног језгра и стратешког врха;
- **оперативно језгро** – сви који израђују основне производе или обављају сервис ... или их директно подржавају;
- **техноструктура** – аналитичари и други стручњаци изван формалне линијске структуре;
- **особље за подршку** – појединци и групе који обезбеђују индиректну подршку свима осталима у организацији.

2.2. Неформална организација

Организациона структура се, формално прописује актима предузећа.

На тај начин је формално делегиран ауторитет свакој организационој целини, односно сваком запосленом, а нарочито менаџерима организационих целина.

Поред делегираног ауторитета постоји и **стечени ауторитет**, који је последица реалних карактеристика појединаца, како стручних, тако и личних.

Уколико се делегирани и стечени ауторитет поклапају, организациона структура функционише на начин како је и пројектована.

Међутим, уколико је стечени ауторитет појединих запослених (нарочито оних који нису менаџери или су менаџери на нижем хијерархи-јском нивоу) већи, он се у пракси издиже изнад делегираног ауторитета, што доводи до успостављања неформалне организационе структуре, која по правилу одступа од дефинисане. Због тога у реалности већине предузећа паралелно постоје формална и неформална организациона структура.

Поред тога неформална организациона структура успоставља се и због приватних веза између појединих запослених, до којих долази из разних разлога, као што су: заједнички хоби, спортске активности, територијално заједништво (земљаци), родбинске везе, генерацијске везе, полне и националне групе итд. Те неформалне групе најчешће имају свог неформалног вођу са великим стеченим ауторитетом. Повезаност, интереси или ставови ових неформалних група најчешће су у супротности са формалном структуром, што може узроковати одређене проблеме.

Неформалну организацију никако не треба занемаривати јер се она пореди са леденим брегом који плива по мору и чији је невидљиви део пет пута већи од видљивог.

Последице „судара” менаџмента са неформалном организацијом (леденим брегом) могу бити врло лоше за предузеће: конфликти, сукоби, па чак и штрајкови.